

MOREPLOV VIKTORA VIDE
(odiseja plovidbe i povratka)

Branka Brlenić-Vujić

Već je pala večer u dolini:
pustim drumom hladne sjene puze.

Samo vršci snježni mirno sjaju.
Više nikog nema da ga moje suze
u tišini zemlje obasjaju.

Viktor Vida, *Samoća*¹(*Sužanj vremena*,
Buenos Aires, 1956.)

Svatko biva sam na srcu zemlje
proboden zrakom sunca:
i začas pada večer.

Salvatore Quasimodo, *I začas pada
večer / Ed è subito sera*² (1929.-1929.,
Vode i zemlje, 1930.; *I začas pada
večer*, 1942.)

¹ Usp. Viktor Vida, *Izabrana djela*, priredio Marijan Matković, PSHK, autor dijeli svezak 139. sa Srećkom Dianom i Dinkom Štambukom, NZMH, Zagreb 1982. Usp. instruktivni esej: Marijan Matković, *Viktor Vida*. Isto, str. 309.-327.

² Prepjevao Mladen Machiedo. Usp. Mladen Machiedo (9. poglavlje), »Subjekt u samoobrani«, u knjizi: *Zrakasti subjekt, Talijanski pjesnici 20. stoljeća* (Antologija), I. dio, »Ceres«, Zagreb 2003., str. 153-156, str. 197.

1.

U *Hrvatskoj reviji*, Buenos Aires 1960., Viktor je Vida objelodanio esej obojen subjektivnim doživljajima iz vlastita životopisa, naslovivši ga »Quasimodo ili Odiseja lirike«. ³ U njemu je progovorio o Salvatoreu Quasimodu (1901.-1968.), dobitniku Nobelove nagrade, koju je primio 1959. godine kao »moralni tumač« duhovnoga podneblja Italije koji »klasičkim žarom izražava tragična iskustva našega vremena«. Talijanski nobelovac Quasimodo u pismu napisanome u Milanu 30. rujna 1960. zahvaljuje Viktoru Vidi »na dubokom poznavanju talijanskog pjesništva, a posebno njegovih djela«, koje hrvatski pjesnik nije dobio jer je pet dana prije, 25. rujna, ⁴ zakoračio u smrt, tjedan dana prije 47. rođendana (1913.-1960.).

U eseju *Quasimodo ili Odiseja lirike* Viktor je Vida pratio pjesnikovu (re)konstrukciju »lirike sjećanja«:

To je istančana lirika memorije, sjećanja i dosjećivanja (...) Zato je on pjesnik djetinjstva, mrtvih ljubavi, prošlosti, Sicilije (...) o izgubljenom raju, plaću nad vodama (...) Zaista, ti krajolici su vrlo spiritualne pokrajine uskrsloga starog Grka: ta preobraženja mora (...) što rosi vidjelom Mediterana, zavičaja ljudi (...) Ali uza sve to Quasimodo je lirik intimnih ozračja, proizvoda psihološkog sustava kojemu osnovni ton daje melankolija izgnanika.

Mladen Machiedo u knjizi *Zrakasti subjekt* u 9. poglavlju, »Subjekt u samoobrani«, liriku Salvatorea Quasimoda pridružit će Giuseppeu Ungarettiju i Eugeniu Montaleu, u odrednici njegove poetike »od egzistencijalne samoće, 'progonstva' (južnjak na sjeveru), nesmiljenog vremena (...)

³ Usp. Isto, u knjizi: Viktor Vida, *Izabrana djela*, PSHK, knj. 139. Isto, str. 451-464 i u knjizi: Viktor Vida, *Otključana škrinjica, eseji, kritike, feljtoni, polemike*. Odabrao i za tisak priredio Branimir Donat, »Dora Krupićeva«, Zagreb 1997.

⁴ Usp. Anđelko Novaković, u knjizi: Viktor Vida, *Izabrane pjesme*, »Riječ«, Vinkovci 1999.

proizašle iz bolne trpkosti (biblijskog upitnika – ‘zašto?’)« do naraštajne poveznice »odsutnost, očekivanja i sjećanja u prostoru pjesme«. ⁵

Salvatore Quasimodo, »grčki Saracin Juga«, »prognanik na uskogrudni Sjever«, u sjećanju u kojem je rodna »grčka« Sicilija, voljena od djetinjstva u helenskoj ljepoti sklada, polazna luka njegova moreplova:

Sunce prodire naduto u san
i urliču stabla;
pustolovna zora
u kojoj odsidrena ploviš,
a primorska godišnja doba
blago plode buduće obale.
»Mojoj zemlji«⁶ (*Potopljena oboa*, 1933.)

Quasimodova »odiseja lirike« u naslovljenom Vidinu eseju (re)konstrukcija je i Vidine »lirike sjećanja«, koja je oaza životopisnog sunčanog prostora Juga, ali u stanju zapriječenoga identiteta. U vlastitoj nakladi Viktor je Vida objelodanio knjigu pjesama *Svemir osobe*, Buenos Aires, 1951. godine, te knjigu pjesama *Sužanj vremena*, »Tabor«, Buenos Aires, 1956. godine, prethodno objelodanjene u različitim časopisima.

Viktor Vida i Salvatore Quasimodo ispisuju zajedničko ishodište u moreplovu odiseje, plovidbi, u kojemu je sve počelo i u kojemu se sve vraća natrag u prostor njihove lirike, u rodni mediteranski – zavičajni krajolik u potrazi za vlastitim djetinjstvom, koje je povezano s djetinjstvom samoga svijeta u izgubljenoj slici autentičnog bitka.

⁵ Mladen Machiedo, Isto.

⁶ Prepjevao Mladen Machiedo. Isto, u knjizi: Salvatore Quasimodo, *Život nije san*, uredio Nikola Milićević, razni prevoditelji. Predgovor pogrešno pripisan Ruggeru Jacobbiu (opaska M. Machieda u knjizi: *Zrakasti subjekt*), »Otokar Keršovani«, Rijeka 1968.

Viktor će Vida u tekstu *Homer i Tezej, Kroz život i knjige*⁷ napisati:

Homer, otac Zapada, navješćuje dan Europe po zefirima praskozorja i purpura mora. Podne Europe simbolizirano je u grčkom hramu na obronku, koji je okružen sa svih strana svjetlošću i pjesmom cvrčaka u mirisu soli, zdravlja i svježine. Samo mu je podnožje stupovlja optočeno tankom sjenom... (*Glas sv. Antuna*, br. 4 /149/, 23. ožujka 1953., str. 6.)

Zrcaleći duhovnu kulturu Sredozemlja, Viktor ju je Vida utkao u poetski jezik, u kojemu »odzvanjaju glasovi Mediterana«:

Na starim obalama toga mora i iz njegove bijele pjene i soli, rodile su se najljepše sanje i tu se Europljanin najprije očovječio, zadojen mitovima o herojima i morskim čudovištima koji prate argonaute i Palinure, Homerove kormilare što snatre kraj kormilara («Valery ili strast inteligencije»,⁸ *Glas sv. Antuna*, br. 8 /141/, kolovoz 1952., str. 6).

Odisejev moreplov nošen »nesavršenim pjesmama sirena, koje su bile tek jedan budući pjev, vodile su navigatora (Homerova kormilara) prema onom prostoru gdje bi pjevanje istinski započelo« (Maurice Blanchot) u susretu s imaginarnim. Zavičajni/mediteranski krajolici u Viktoru Vidi i Salvatoreu Quasimodu nošeni moreplovom Homerova Odiseja utkani su u prostor sredozemnog Juga u kojemu su se začele prve velike priče i u kojemu je ishod plovidbe pokretačka sila i modus vivendi u prostoru pjesme i prostora u pjesnika.

Silazeći u mitsku povijest putovanja, hrvatski će pjesnik napisati u *Sretnom otoku*⁹ (otoku Hvaru):

⁷ Isto, u knjizi: *Viktor Vida, Otključana škrinjica*, str. 102-103.

⁸ Isto, u knjizi: *Viktor Vida, Otključana škrinjica*, str. 184.

⁹ Isto, u knjizi: *Viktor Vida, Otključana škrinjica*, str. 73.

U srednjem vijeku svetost je poglavito junaštvo, a u novim vremenima umjetnik je Odisej, dakle junak i obretnik, koji otkriva nova mora i otoke s novim sazviježđima, sanjajući staru Heladu, bez koje je nezamisliv sklad i red svake »klasike«, stare i nove, prošle i buduće (*Hrvatska revija*, III, br. 4 /12/, prosinac 1953., str. 399).

U etimološkom značenju *mythos* je riječ, ali i (pri)povijest. Od »sažetih slika svijeta« (Nietzsche) obnavljaju se samo mitske mentalne slike. Mitska matrica antičke plovidbe koja je ispisivala zemljovid Mediterana/Sredozemlja u Vidi i Quasimodu kreće se rubovima unutar i izvan mita, otvarajući pukotinu koja propušta individualna sjećanja u odiseji plovidbe koja se ispisuje unutarnjim zemljovidom moreplova, koji je istovremeno i zemljovid prognanika. Na ovo posljednje upućuju i stihovi pjesme *Vjetar u Tindariju*¹⁰ (*Vode i zemlje*, 1930.) talijanskog pjesnika:

Trpko je progonstvo,
a traganje što sam ga ja u tebe zatvorio
od suglasja danas se mijenja
u preranu žudnju za smrću;
svaka je ljubav obrana od tuge,
nečujan korak u tami
gdje si mi dosudio
da lomim gorki kruh.

Sjećanje prikriveno melankolijom »prognanika« obnavlja u Quasimodu stanje zavičajnosti koje dobiva označnicu mitske pozadine djetinjstva u kojoj se zrcali duhovna kultura Sredozemlja/Mediterana u vizualnim slikama *Uliksova otoka*¹¹ (*Erato i Apolion*, 1936.), postajući mitska zapamćena slika –

¹⁰ Salvatore Quasimodo, »Vjetar u Tindariju«, u knjizi: Salvatore Quasimodo, *Život nije san*. Isto, str. 29-30. Prepjevao Nikola Milićević.

¹¹ Isto, str. 67. Prepjevao Nikola Milićević.

Nepomičan je drevni glas,
Čujem prolazne odjeke,
zaborav usred noći
u ozvjezdanoj vodi.

Iz nebeskog ognja
rađa se Uliksov otok.

– u kojoj se pretapaju pokopane oaze sjećanja. Krajolik djetinjstva stapa se s grčkim mitovima, postajući epska kušnja plovidbe, daleki ali i blizak svijet, potraga za izgubljenim vremenom u prostoru vlastita života¹²:

Otoci koje sam nastavao
zeleni na nepokretnim pučinama

Ali odbačen od ljudi,
u munji svjetlosti još ležim
čedo ruku raskriljenih
obalama drveća i rijeka:

tu kamenolom naranču grčku
plodi za svadbu bogova.

2.

Moreplov Viktora Vide jest plovidba, prepoznatljiv mediteranski zemljovid koji je istovremeno unutarnji zemljovid duhovnog krajolika,

¹² Salvatore Quasimodo, *Hatovi lune i vulkana kćeri, Nove pjesme*, 1936.-1942. Prepjevao Joja Ricov. *Izabrane pjesme, Poesie scelte*. Izbor, prijevod i ogledi Joja Ricov. »Ceres«, Zagreb 2003.

nošen odisejom lirske melankolije u »sužanjstvu vremena« zapriječenoga povratka:

Kad je Posejdon načas usnuo,
iz grudi mu se ote uzdah.
Tako je s mjehurićima isplutao otok.
Tako se rodila Itaka
(jedne rumene večeri).

Nad nju su bozi položili ruke,
s kojih je vjetar kapljicu mora otro.

Na skutu Itake, skutrena u koprivi,
djeca sanjaju plovidbe,
dok čekić u kamenolomu
krši mramor za grobove.
Kamenice za zeleno ulje.
(»Itaka«¹³, *Sužanj vremena*, Buenos Aires 1956.)

Noseći sa sobom mediteranski i zavičajni zemljovid, u njegovoj lirici oživjet će vremenski udaljeni lirski sadržaji svijesti, koji će u pjesniku Viktoru Vidi uspostaviti simultane slike u dalekoj Argentini utjelovljene unutarnjim mentalnim slikama subjektivna zaustavljena vremena u prostoru pjesme. Stanje izgubljena zavičaja »Vidin je poziv zavičaju u doslovnom, prenesenom i poetičkom smislu.«¹⁴

U ozračju mediteranskog krajolika Vidin je poziv zavičaju povratak u stanje zavičajnosti koje je ontološka autentičnost:

...Moj zavičaj nema što zavidjeti bijeloj Grčkoj, gdje Blizanci vode konje k vodi, pokraj hrama.

¹³ Isto, u knjizi: Viktor Vidi, *Izabrana djela*, PSHK, knj. 139, str. 382.

¹⁴ Usp. Ante Stamać, »Vidin poziv zavičaju«, Zagreb, 17. XII. 1971.

Srebro prve zvijezde šeće mi pri ruci.

(»Djetinjstvo«,¹⁵ *Glas sv. Antuna*, Buenos Aires 1954.)

Odmjerena slika ljepote u kojoj je pokopano sjećanje na antičku sliku skladnosti prinosi Vidinu vjernost rodnoj zemlji, zrcaleći hrvatski duh Mediterana, isprepleten s grčkom baštinom u međusobnoj poveznici. U odiseji plovidbe čovjek upoznaje vrijednost rodnog žala:

Dalmacija
s cvijećem i s kamenjem u skutu.

Krilati konji
u modre špilje slijeću
s krikom galebova
kroz rumene dveri
na pojišta mrzla.

Zamiru preko srebra
vodoskoka i ploča
glasi Sredozemlja.

Korablju donatora
zibaju talasi.
(»Sjećanje na Dalmaciju«,¹⁶ *Klaudiju*, mom sinu,
Sužanj vremena, Buenos Aires 1956.)

Vidin je mediteranski hrvatski san korablja duha, plovidba u daleki povijesni i mitski svijet, u prvu mladost koja je istovremeno i intimno dje-

¹⁵ Isto, u knjizi: *Izabrana djela*, str. 407.

¹⁶ Isto, *Izabrana djela*, str. 378-379.

tinjstvo, unutarnja ljepota, melankolično stanje duše u beskrajnom krajoliku zaustavljenog vremena u prostoru pjesme.

Dominacija vizualnosti u Vidinoj lirici ozračje je dvostrukog krajolika unutar mediteranizma koji se stapaju s mitološkim i povijesnim pričama u kojima se zgusnuti antologijski stihovi kombinacijom uzbibanih zvukova prelijevaju u prepletu različitih realiteta u sinkretičnom zajedništvu. Potraga je za izgubljenim djetinjstvom koja se ispisuje kao mediteranski krajolik i moreplov u odiseji plovidbe i povratka. Plovidba ima smisla samo ako vodi u povratak, ako se vraća u ishodište. Pjesnik je svjestan uzaludnog vraćanja na mjesto djetinjstva i mladosti, koje više neće vidjeti jer se ono nalazilo u vremenu, a ne u prostoru. Što je taj svijet za Vidu tjelesno udaljeniji, poetski je sve zorniji, što je prolazniji, to je trajniji u pjesničkom postojanju.

Moj život zna toplinu uspomena,
pojednosti koje nisu važne.

Vidin poetski izričaj iz »Bilješke za životopis«¹⁷ (*Glas sv. Antuna*, Buenos Aires 1949.) podastire vizualne prostore u nizu slika – uspomena i metaforu životna puta. Ispisujući dvije razine puta: horizontalnu po zemljovidu faktografskih označica životopisa od sredozemnog juga, Boke, zagrebačke sredine, poetskog kruga Wiesnera i Tina, do krajolika užeg i šireg zavičaja, gdje je domovina – Hrvatska tek uvećano vlastito ja; i vertikalnu, u kojoj je vraćanje u zavičajnost djetinjstva povratak u zavičajnost bitka.

Povratak izvorima ne znači bijeg u prošlost nego u trenutak koji zrači. U osnovi je Vidina pjesničkog postupka sjećanje na stvari koje postoje u njegovu duhu. Protega daljine ili pak udaljenosti u ozračju unutarnje kronologije potraga je za izgubljenim prostorom i vremenom djetinjstva koji se imenuju po zemljovidu.

¹⁷ Isto, *Izabrana djela*, str. 365-366.

Usp. Branka Brlenić-Vujić, »Bijela boja djetinjstva«, u knjizi: *Hodočašća izvorima, studije i eseji*, »Gradska tiskara Osijek«, Osijek 1994., str. 169-174.

Vidim kućicu na moru od kamena.
I odbljesci stolnjaka titrali su,
kad se otvorio prozor.

Središnji je doživljaj zavičajnosti djetinjstva san koji traje kao duhovna označnica. Kad se pjesnikove oči otvore prema sunčanom krajoliku jasno obrubljenih oblika sredozemnog juga, izrečena je vlastita prvobitnost i nesvodljivo odvajanje od prethodnog sebe u refleksivnom opsegu odslika zrcala. Kao što svjetlosna zraka u zrcalu Pjesnikova oka doziva lik dječaka u okruženju sredozemnog krajolika, tako je Pisac u zavičajnosti svog djetinjstva u potrazi za izgubljenim odslikom svog Dječaka. Svijet osvjetljen s udaljenosti životnoga iskustva nosi pečat zrelosti. Svjetlo otvara obzor Vidina prostora kroz doživljeno zrcaljenje stvari i bjelinu postojanja. Ono je pjesnikov prvi zavičaj u kojem sve počinje i sve svršava u mnoštvu trenutaka. Odatle ti trenuci vremena i prostora svijetle pjesniku, sljubljeni predmeti i obrisi iščezavaju, započinjući igru između slike i sjećanja koje je istoznačnica i osobne i opće povijesti. Dostatna je samo jedna jedina sintagma zbilje kojom se raskriljuje vertikalni prodor kroz vrijeme, sjećanje u prošlosti i mogućnost trajanja u budućnosti.

Otišao sam poslije prema sjeveru
i šetao kroz rujane,
u kojem je prosjak svirao orguljice
s pticom na ramenu.

Sjećanje kao reprodukcija zbilje koja je bila, ili stvarnosti koje su bile, stvaralačko je sjećanje, povlačenje u sebe, u svoju svijest o postojanju onog što se zbilo, u doživljenim stvarnostima sklonjenim u vlastitoj duhovnoj nutрини. Slikovna je višeznačnost Vidina povratka usebnosti unutar dubine sjećanja koje je zapravo mitsko jer je u ishodištu poetskih preobrazbi ne kao preslik nego kao reprodukcija doživljenog u samom duhu i svijesti

doživljenog. Tu se u istom ogledalu prolaznosti zrcali i kućica od kamena na moru i baladičnost gradskog prosjaka – orguljaša s pticom na ramenu, istom onom tragičnošću koju pjesnik Vida prepoznaje u prisposodivom lirskom suzvučju osamljenosti:

U knjižnici je umirao cvrkut djece.

Snatrio sam: negdje umire zrikavac,
pretvara se u drhtavu kaplju.

Hod je duha kroz svekoliki zemljovidni prostor veliko platno obzora šutnje i praznine koju je valjalo imenovati, tražeći izgubljene riječi metafizičnog pogleda. Ako je metafizika pjesnikova ontološka bit, onda ona stvara tragičan osjećaj života. Bol i patnja kao posljedak vlastite plovidbe i svjetlo kao jedini prostor ljudske nutrine i izravno je otkriće samospoznaje. Život koji se troši, prolazi, nestaje i na kraju krajeva smrt, kao da se ništa i nije dogodilo.

U veljači slutio sam proljeće
na živici zelenoj.

A od proljeća kakvo je možda nekad bilo u sjećanju na grad i ljeto, kakvo je možda nekad bilo u sjećanju na kućicu od kamena na moru, ostaju samo kratki snovi. A proljeća i ljeta kakva su možda nekad bila, jer otkud onda sjećanja – nema.

U lukama svoje plovidbe u oprostorenem vremenu Vida otvara unutarne krajolike odmaknutog pogleda, motrište iz sjećanja. Vidljivo će dosegnuti nevidljivo, ispisujući istodobnost vremena i prostora i asocijacijski krug sadašnjih slika koje putuju u prošlost. Izvor je trenutak koji zrači, dajući pjesnikovoj biti smisao stvarnog postojanja u sadašnjem trenutku. Pjevajući

kućicu od kamena na moru, pjevajući svoj grad Zagreb, sjećajući se malih jednostavnih stvari, prijateljstava s Wiesnerom i Tinom:

Pušili smo i čavrljali do jutra.
Jedan je pjevao o mjesecu, zlatnom uvojk
kad je jednoj majci išao sanjajući,
drugi je opisao mostove nad željeznicama (...)

– pjesnik je Vida pjevao sebe. Melankolična je čežnja pjesnika u potrazi za vlastitom biti. Čovjek trajno izmiče sebi samomu u sužanjstvu vremena. Bol je izgubljene zavičajnosti djetinjstva i prostor smrti.

U daljini prostora, a u dubini vremena budi se san u bijeloj boji snijega. Zbiljnost zimskog krajolika nezaustavljive prolaznosti osvjetljuje nužnost povratka korijenima:

I ne znam zašto, dok je sniježilo
na sjećanje i stvari
mislio sam na Osijek, koji ne poznam
i zemljanu peć.

To je ona stara Hrvatska
sa snijegom na krovu.

Ponavljajući je motiv zavičajnosti djetinjstva podređen novoj slici koja postaje uzlaženje iznad svih prostora vremena, vertikalni rasap svjetlosti i sjećanja, svjetlosti i sna; rastvorba unutaršnjeg i opstojnost samotvorbe poetskog jezika i sjećanja »dragih prosanjanih stvari«.

»I dok je sniježilo na sjećanje i stvari« – pjesnik Vida otkriva krajolik kao čistu svjetlost bitka na rubovima tišine, unutar koje se nadaje slika njemu nepoznata grada Osijeka, tople zemljane peći i stare Hrvatske. Slika bremenita snom vraća ga u zavičajnost djetinjstva, povratkom na ognjište duhovne baštine panonskog Sjevera posredovanog sredozemljem Juga i

transcendentnog utočišta u kojem je domovina Hrvatska tek uvećano poetsko ja. Potraga i nalaženje ne zatvaraju krug.

Zbogom, kućo bijela,
pravilna kocko na moru,
Galeb te spaja s modrinom,
a bor ti kruni krov.

Zbogom, kućo bijela,
s vijencem od dunja na tavanu
i žitom u podrumu.
Mala tvrđavo sreće,
mir s tobom.
(»Zbogom, kućo bijela«, ¹⁸ *Glas sv. Antuna*;
Buenos Aires 1954.)

Vida je sebe vidio u lirskim minijaturama ozvučenih slika galeba, šturka, masline, pastira, bijelog školja, plovidbama Bokelja, u trenutku rasapa tvari u pjevane obrise svjetlosti Majke – Madonne i bijele čistoće Majke Božje od Škrpjela; kao što je u Alfirevićevoj poeziji starih gradova osluškivao preobrazbu glazbe mora u prozirne i titrave stihove.

Vidina plovidba prema hrvatskom Jugu (ali i Sjeveru) mora doživjeti ironizaciju svoga sna kao odiseja plovidbe u prostoru ironijskog preoznačivanja u kojem se ponavljaju poetske slike iz sjećanja i u kojima nema tjelesnoga povratka u ishodišnu točku, koja ostaje kao lirski pogled unatrag. Mitska matrica antičke plovidbe – koja je ispisivala zemljovid Mediterana/Sredozemlja – u Viktoru je Vidi usidrena estetizacija u duhovni topos i zaustavljeni trenutak vremena u prostoru životopisnog krajolika.

Plovidba Viktora Vide ima svoj svršetak u porazu dvostrukog sna. Kao i sve velike mitske priče, to je povijest pjesnikova prekoračenja u

¹⁸ Isto, *Izabrana djela*, str. 369.

nemogućnost povratka. Narušen je drevni antički zakon mjere u ironijskoj spoznaji. Plovidba ima početak i kraj i kad nije ispunila svoju svrhu. Otuda melankolija pjesnikova moreplova i kazna bez krivnje na osamljenost i sjećanje, ostajući poetskom rekonstrukcijom zapriječenoga identiteta u ishodu tragične odiseje plovidbe.

3.

Duhovni topos Mediterana/Sredozemlja kao moreplov odiseje plovidbe i povratka ugradili su u svoje stihove Viktor Vida i Salvatore Quasimodo, o kojemu je hrvatski pjesnik napisao esej. I talijanski i hrvatski pjesnik spoznali su početak i kraj plovidbe. Promišljajući u svojoj lirici o krajnjim mogućnostima metaforičnog moreplova koje prinose unutar mitske matrice antičke plovidbe, ispisivali su u svojim stihovima zemljovid zavičajnog Juga koji je istovremeno i krajolik Italije u Quasimodu i Hrvatske u Vidi. U pjesnika je odiseja plovidbe povratak u stanje zavičajnosti koje je nacionalno, ali i europsko civilizacijsko ishodište i potraga za duhovnim tragovima u kojima se zrcali jedinstvo u različitosti ispisano svjetogledom antike i kršćanstva. Istovremeno je ironijsko preoznačivanje započetog putovanja – usudnosti plovidbe – i spoznaje – nema povratka u nevinost djetinjstva nakon putovanja životom. Otuda zalihe sjećanja u zgusnutim poetskim slikama, prizivanje prošlosti koja otvara vizualni ozvučeni prostor. U pjesničkoj riječi koja u Salvatoreu Quasimodu kao napušteni zavičaj ispisuje »progonstvo« s mogućnošću povratka, a u Viktoru Vidi izgubljeni zavičaj, progonstvo bez mogućnosti povratka. Slika egzistencijalne samoće izazvana progonstvom u pjesnika isprepleće intimizam životopisa sa stanjem duše i ulogom subjekta u ontološkom i poetičkom pitanju o moral-

noj vjernosti zemlji (na tragu Alberta Camusa¹⁹), prinoseći mediteransko nadahnuće moreplova, odiseju plovidbe i povratak u ishodišnu luku: *Bistro jutro na caklini mora / Latinski biser ljljanskog odsjaja / Sredozemlje / Na tvojim obalama još zvone glasovi utihli / U tebi se svjetovi uglađuju i uljuđuju / U tebi se predajemo a boli nas uzdižu* (Albert Camus, *Sredozemlje*, Oran, 1933.).

¹⁹ Usp. Albert Camus, *Pirovanje*, 1938., *Ljeto*, 1954.

Viktor je Vida prevodio Camusa kao dobar poznavatelj francuske književnosti, kao što je bio i Salvatore Quasimodo.

THE VOYAGE OF VIKTOR VIDA
(The Odyssey of the Voyage and the Return)

S u m m a r y

Viktor Vida published an essay colored with subjective experiences from his life and he gave it the title »Quasimodo or Odyssey of lyrics«, in *Croatian Review* in Buenos Aires, 1960. The essay was about the Italian Nobel Prize winner Salvatore Quasimodo. Vida followed the poet's (re)construction of »the lyrics of memories about childhood, paradise lost, crying over waters, spiritual region of the resurrected old Greek, transformation of the sea, trees...«, which was also his own, but in the state of obstructed identity (in collections of lyrics: *The Universe of a person*, 1951, *The slave of Time*, 1956; which were previously published in different magazines).

The voyage of Viktor Vida is like sailing through a recognizable chart which is at the same time the inner chart of a spiritual landscape, carried by the odyssey of melancholy which was writing on the chart of the Mediterranean. Carrying the Mediterranean and homeland chart, his lyrics will revive the far away lyric contents of the mind which will in poet Viktor Vida, in far away Argentina, establish simultaneous pictures that personalize inner mental pictures of subjective »frozen« times.

The odyssey of the voyage and the return remains in Viktor Vida in the area of ironic overmarking in which poetic pictures and memories repeat, and where there is no physical return to the starting point which remains the lyric looking back. The mythic matrix of the antique sea voyage – which was writing on the chart of the Mediterranean – is an anchored estheticism into spiritual topos and frozen moment of time in the area of homeland / Mediterranean landscape.